

Kétbalkezes állami erőszak*

A kormány tehetetlenségét és tancstalanságát leplezve, afféle félszeg erőszakkal, az egyetem feletti hatalomhoz ragaszkodó bénázó cselekvéssel újabb fejezetet nyitott a nemzetközi botránnyá szélesülő SZFE autonómiaküzdelmének letöréséről szóló szomorújátékban.

A támadó nem érzi a veszét, nem hallja a vészcsengőt, hiszen hozzászokott, hogy az elmúlt évtizedben a szabadság fészkeit könnyedén, érdemi ellenállás nélkül, sikerrel verte le, egyenként. Tegyük hozzá, tette ezt néhány figyelmeztető kivétellel (ilyen volt például a kormánykritikus független szervezetek elleni Civiltörvény áterőszakolása utáni hasra esés, és ilyen a Szabadság téri Eleven Emlékművel szembeni évek óta tartó szerencsétlenkedés is), de korábban sem a megsértett csoportok elszántsága, sem a társadalmi szolidaritás mértéke nem volt elég erős a sokszor saját kényelmüket a szabadság elé helyező áldozatok (a sor az Alkotmánybíróságtól a Rectori Konferenciáig eléggé hosszú) megmentéséhez. A fordulat bármikor bekövetkezhet, hiszen az autonómiaigény kitörölhetetlen vonása az emberi nemnek, ezért véglegesen nem legyőzhető. Az SZFE szabadságmozgalma átlagosnak mondható tanügyi autonómiakövetelésként, de

nem rendszerkritikus színezettel indult, viszont folyton emelve a tétet, szorítva a prést, maga a kormány tette, érthetetlen ostobaságában, lázadóvá.

1. Önleplező hatalom, pénz és korbács

A kormány emberei olykor szánalmas szinten (Benkő Péter) nyomják a nemzeti és keresztény halandzsát – Vidnyánszky Attila így: „Karsai Györgynek én nem fogom tudni soha elmagyarázni, hogy mi a nemzet, meg a haza, meg a kereszténység” –, de az ájtatos máz mögül a kuratóriumosok a behódolásért javakat, jószágokat, sok pénzt ígérnek, és ugyanezzel a lélegzettel változatos büntetésekkel fenyegetőznek. Ebből a magunk részéről nem a hazaszeretet és nem is az Evangélium ígét olvassuk ki.

A NER romlott belvilágát már elfedni sem óhajtván, képviselői simán elhiszik, hogy szűk horizontjukon túl nincs semmi. Hiszik, mert az ellenkezőjét személyes életükben soha nem tapasztalták – ebben Vidnyánszky lehetne kivétel –, hogy léteznek morális megalapozottságú személyek, gondolják, talán csak szóvirág a *személyiség* betűsor, vagy hogy erényesnek lenni jó, Jókai Mór Porcelán utcai zsidóbarabusa szavaival: „Én azt mondom, hogy becsületesnek lenni a legjobb üzlet.”¹ Nem képesek felfogni, hogy az SZFE tanárai és di-

* Szerzőnk a *Mozgó Világ* 2020. októberi számában közölte a Színház- és Filmművészeti Egyetemen történetekkel kapcsolatos álláspontját. Az esszé *Az ellenállás joga* címmel jelent meg. Az itt közölt szöveg folytatásnak tekinthető. (A szerk.)

¹Jókai Mór: *A köszívű ember fiai*.

ákjai nem a Közszolgálati Egyetem márvánnyal borított mellékhelyiségeiről, a miniszterelnök falra vésett nevének arany betűiről, hanem a hiteles önkifejezés és világértelmezés lehetőségeiről ábrándoznak. Hogy létezhetnek személyek, akiknek, ha már ez a kérdés, Armani helyett megfelel a szimpla konfekció vagy a turkáló, a skót felföldi füstös whisky helyett az ötlépcsős kocsmá fröccse, cserébe a szabadságért. Hogy a materiális haszon túl egyeseket éppen más lényegű értékek vonzanak.

Nem tudjuk sohasem, mikor ér véget egy autokrata hatalma. De ki tudja, megtörténhet bármikor, történhetett volna éppen tegnap, történhet ma vagy holnap is. Erre utal – a jelenleg zajló köztörténetet tekintve lehet, hogy tévesen, de mégis a lényegre, azaz az autokrata drámájára rámutatva – Hajdu Szabolcs: *„Orbán Viktornak vége, már minket sem tud szétkergetni.”* Az mindenestre biztos, hogy az örök győzteseknek, az önmaguk szobraként pózoló, saját nagyságuktól elszállt hatalmasoknak, a nemzeti érdek személyes megtestesüléseinek általában a hatalom nélküliektől van félnivalójuk. Konkrétan pedig itt és most – ha maradt egy csöpp eszük – ezektől a mosolygó lányoktól és az életszerető jelmezes ifjaktól kell tartaniuk.

Lássuk most az elmúlt időszak történéseit, és nézzük meg a jogi vonatkozásait.

2. Ki a kancellár? Mit kell tennie? Mit nem szabad megtennie? Vidnyánszky Attila és társai kínos megnyilvánulásai tanulságát levonva, a miniszter által kinevezett kuratórium tagjaiként, felzárkózva a magyar és szlovák földgáz- és kő-

olajipart képviselő eleve néma tagokhoz, a kancellárra bízták (és az ő farvizén inkább csendben evickélő Novák rektorhelyettesre) az intézkedés és a beszéd hálátlan feladatát.

Mindezek miatt szólnunk kell a kancellár feladatairól.

A felsőoktatásban a kancellár intézményét 2014-ben vezették be, ami a korábbi jogállapothoz képest az autonómia jelentős korlátozása, de mégsem a megszüntetése volt. Az ő feladatuk az intézmény működtetése. Felelnek a gazdasági, pénzügyi, számviteli, munkaügyi, informatikai tevékenységéért, a vagyongazdálkodásáért.

A kancellárnak a rá vonatkozó törvényi szabályozás szerint az oktatókkal, a kutatókkal és a hallgatókkal nincs dolga, ebben a körben egyáltalán nincs hatásköre! Viszont munkáltatója az összes többi egyetemi munkavállalónak. A kancellárok kiválasztásába, ezt több szakértő és érintett nehezményezte annak idején, az intézményeknek nem volt semmiféle beleszólásuk. Az EMMI pályáztatott, a miniszterelnök kinevezett, a kancellárok felett a munkáltatói jogokat pedig az emberi erőforrások minisztere gyakorolja. A személyi vezetés kétszereplős lett: az egyetem képviselője a rektort illeti, az üzemeltetés pedig a kancellár feladata. A kinevezés körül néhány helyen (Színház- és Filmművészeti Egyetem, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem) akadtak ezért konfliktusok, volt olyan kinevezett kancellár, aki aztán elkullogott. Az egyetemek többsége lenyelte a békát. Újabb fejlemény, hogy a kancellárok tevékenységét is érintik a később létrehozott konzisztóriumok, amelyeknek három tagját a minisz-

ter nevezi ki, hozzájuk csatlakozik az ugyancsak a kormányzatot képviselő kancellár, továbbá ellensúlyt nem jelentve a rektor. A konzisztóriumnak egyetértési joga van a kancellár által hozott számos gazdasági-fejlesztési döntésben.

3. A kancellár cselekvési szabadsága korlátozott

A fenti ismertetés alapján világos, hogy mi a feladata az egyetemen a kancellárnak. A kancellár jogszerűen nem teheti meg, hogy feladatát nem végzi el, azt pedig végképp nem teheti, hogy az egyetem működését akadályozza. Ezzel ugyanis megsértené a felsőoktatási törvényt. Talán nem kell külön hangsúlyozni, hogy az ellenkezője fogalmi képtelenség lenne: az állami akaratot képviselők esetében a polgári engedetlenség értelmezhetetlen, ilyen tényleg nincs! Mindezt csakis azért kell emlétenünk, mert a kancellár ajkát ez a mondat hagyta el: „Ha ők lezárhatják előttem az utat, akkor vezetőként én is lezárhatok egy-két helyszínt, amelyiket én úgy gondolom.”

Érdemes utalnunk az egyetemi autonómia képviselőinek a kancellár személyével kapcsolatos morális problémájára. A törvényesen kinevezett kancellár munkaviszonyát a kuratórium megszüntette, ő pedig a jogviszony megszűnését tudomásul vette, majd a kuratórium új kancellárt nevezett ki. A diákok, a professzorok és az egyetem többi dolgozóinak többsége viszont a kuratóriumot és ebből következően a kuratórium által kinevezett kancellárt is illegitimnek tartja. Viszont az egyetem mindennapos működéséhez a kancellár feladatellátása szükséges, mert ha a kancellár feladatait nem

látja el, lényegében működésképtelen az intézmény. A kancellár viszont nem azért köteles feladatkörét ellátni, mert kinevezését az egyetem közössége legitimnek tartja, hanem azért, mert ő a kinevezést elfogadta, ennél fogva a kancellár összes törvényi kötelezettségét magára nézve ugyancsak elismeri.

4. A kancellár nyelve

A Színház- és Filmművészeti Egyetem e beosztásban kezdő, az egyetem polgárai által illegitimnek tartott kancellárja nem csupán nincs teljesen tisztában feladatköreivel – talán mert szegény feje csak a hadseregben és a Közszolgálati Egyetemen szolgált –, a közeget sem ismeri.

A kancellár ugyanis, aki *civilben* gyalogsági (mostantól színművészeti) ezredes, ha utasít, azt a valaha volt szocialista néphadsereg tisztjei (és a jutasi őrmesterek) modorában teszi: visszatérő fordulata, *alantaisainak* címzett parancsaiban az „*Elvárom!*” fordulat. Aki nem teljesen tájékozatlan, tudja, hogy az egyetem világában ez a hang, ez a nyelv ismeretlen. Aminthogy az ezredes másik, az SZFE ügyeiben használt kedvenc szava az „*élőerő*”. Ez sem aprócska probléma.

5. Zárás és zártörés, meg a nyitott ajtó

A Színház- és Filmművészeti Egyetemen az egyetemfoglalás idején folyamatos az oktatás. Az Ódry Színházpad egyfelől az egyetemfoglalás idején az egyetemi oktatás egyik helyszíne, másrészt demokratikus agora. A korábbi magyarországi egyetemfoglalások idején – nyilván nem függetlenül attól, hogy akkoriban az Orbán-rendszer autoriter

vonásai még kevésbé voltak erőteljesek – eddig soha nem merték kizárni a tantermekből az egyetemi diákságot és tanáraikat. A Színművészeti emberemlékezet óta nyitott színházterme (Ódry Színpad) ajtaján titkos manőverrel végrehajtott zárcsere tehát jogtalan. Ha az egyetem professzorai vagy a diákok szakember segítségével kinyitják, a kuratórium és a kancellár emiatt semmit nem szólhat, ha pedig a zárat, anyagi kárt okozva felfeszítik, a bíróság előtt legfeljebb az ajtóban esett kár megtérítésén lehet majd vitatkozni. Ha egyáltalán. Mert a jó bíró valószínűleg ezt a kárfelelőséget sem állapítaná meg. Annak a miniszterelnöknek az emberei, aki kordonbontás közben csavarculccsal a kezében nagyon büszkén nyilatkozott arról, hogy polgári engedetlenkedik, nem szólhatnak azért, mert az egyetem tereit záró ajtókat kinyitják. Az egyetemre kinevezett tanárok kötelessége és joga tanítani, ennek infrastrukturális feltételeit a kancellár köteles folyamatosan biztosítani, a diákságnak meg ugyancsak joga van tanulni és használni az egyetem erre szolgáló tereit. Aki tehát, akárhogy, de kinyitja az Ódry Színpad jogellenesen lezárt ajtaját, az oktatás és a vélemény szabadságának nyit teret. Egy októberi hír szerint az Ódry Színpad ajtaja, talán mert hozzászókkott ahhoz, hogy nyitva legyen, csak úgy kinyílt, attól kezdve – tekinthetjük szimbolikusnak is – a diákok immár a nyitott ajtót őrzik.

6. A sztrájkolók nyilvántartása

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet a munkavállaló személyes adatvé-

delmére már 1996-ban alapkövetelményeket határozott meg.²

Ezek között ilyeneket találunk: 1. Az adatok felvételének jogszerűnek és méltányosnak kell lennie. 2. Az adatkezelésnek a foglalkoztatáshoz szükséges legszűkebb adatkörre szabad csak kiterjednie. 3. A munkavállalók adatait csak a foglalkoztatásukhoz közvetlenül lényeges okból szabad felhasználni, csak olyan célból, melyre azokat eredetileg gyűjtötték. 4. A munkavállalók nem mondhatnak le privacy jogaikról.

A Munka Törvénykönyve: 7. § (1) szerint „Tilos a joggal való visszaélés. E törvény alkalmazásában joggal való visszaélés különösen, ha az mások jogos érdekeinek csorbítására, érdekérvényesítési lehetőségeinek korlátozására, zaklatására, véleménynyilvánításának elfojtására irányul vagy ehhez vezet”.³

Szarka Gábor kancellár ezek szerint jogsértően kérte be a sztrájkolók névsorát, akik igen helyesen visszakerdeztek: vajon milyen jogszerű célt tud a kancellár megjelölni, amelynek alapján kezelni óhajtja személyes adataikat?

A kancellár, láttuk, nem először téved. A célhoz kötött adatkezelés szabályai és az adattakarékosság elve alapján mindenki csak olyan és annyi adatot kezelhet, amely és amennyi jogszerű feladatai ellátásához feltétlenül szükséges.

Miután a sztrájkolóknak nem jár

² ILO, Protection of Workers' Personal Data, 1997, Geneva.

³ A munkajogban az elérni kívánt célnak és az ennek érdekében okozott alapjogi korlátozásnak arányosnak kell lennie. A sztrájkolók adatai a célhoz kötöttség alapján csak bérszámfejtési célból kezelhetők. 20/1990 (X. 4.) AB határozat, 879/B/1992. AB határozat, <https://naih.hu/files/ABI-ajanlas-381-H-2006-18.pdf>

fizetés, a sztrájkolók személyes adatainak a bérszámfejtésben valóban meg kell jelenniük. De csak ott és csak addig, amíg a cél nem teljesült. A kancellárnak meg kellett volna értenie, hogy miközben felel a bérszámfejtésért, az ilyen adatokhoz nem juthat hozzá. Ha pedig ezeket jogellenesen megszerezte, komoly szankciókra számíthat.

Tegyük hozzá, a kancellár és a rektor hűségnyilatkozatot követelő közleménye – „Az Egyetem valamennyi munkavállalóját, oktatóját és hallgatóját a következő napokban levélben keressük meg, hogy nevüket is vállalva *nyilatkozzanak a kialakult helyzetről, az SZFE vezetésével való együttműködési szándékukról*” – ugyancsak magánéleti jogokat sért, ezért jogellenes.

7. Az internet lekapcsolása, tilos a mozgókép

Ma a világ minden egyetemén (ahogy szinte minden intézményben a kávézóktól a baromfitelepekig) a működő internet alapszolgáltatás az intézményi közmű része. Ma internetelés nélkül nemhogy egyetemi, iskolai oktatás sincs. A kancellár az internet lekapcsolásával megsértette fenntartói törvényi kötelezettségét. A Facebook elérhetetlenné tételével pedig ugyanez a helyzet. Ráadásul a forgalomban lévő rengeteg mobil eszköz világában ez is inkább a nem csupán jogellenes, de esetlen bosszantás kategóriájába tartozik. Az internet minden mesterséges akadályra az akadály megkezdésével válaszol. Itt is ez történik. A mozgókép készítésének minden jogalapot nélkülöző részleges betiltása nemcsak azért nevetséges, mert a filmművészeti egyetemen történik,

hanem azért is, mert a huszonegyedik században szinte kivétel nélkül mindenki hord a zsebében legalább egy képrögzítő kamerát. Technikai értelemben tiltani olyasmit érdeemes, ami tiltható.

8. Tilos a szonett és a bukfenc, avagy a Tanköztársaság eltörlése

Ezzel azért foglalkozunk csak, mert jogi döntésnek látszik, noha nem is az. Hasonló ahhoz, mintha éppenséggel a szonettet vagy a bukfencet tiltotta volna be a nagy hatalmú kancellár és a rektorhelyettes. Ez az egyetem közössége által illegitim vezetőknél minősített főnökök közleményében biztosan a legkomikusabb elem. A kancellár és a rektorhelyettes úgy fogalmazott: „a »tanköztársaságot« a maga részéről *a mai nappal befejezettnek tekintti*, attól a továbbiakban elhatárolódik, annak *infrastrukturális és pénzügyi feltételeit nem biztosítja*”. Végül fenyegetőleg megnevezték a tanköztársaság két főkolompósát Upor László megválasztott rektort és Csernai Mihályt, a hallgatói önkormányzat vezetőjét.

A hallgatók válasza: „A tanköztársaságot betiltani nem lehet, feltételeit rajtunk kívül senkinek nem feladata biztosítani. Ez egy eszme, melynek égisze alatt az egyetem minden polgára egyenlő. Nincsenek vezetők, és nincsen képviselő.”

Németh Gábor, az egyetem neves tanára is megszólalt: „A tanköztársaságnak nincsenek képviselői, ezért őket felelősként megnevezni legalábbis különös gesztusnak tűnik. Ötletgazdája van. Ha bűnbakot keres, akkor megtalálta, én vagyok az.” Aztán, szépséges gesztusként a

hallgatók egyenként is bejelentkeztek, a tilalom ellenére elkészített videón, bűnbaknak.

9. Az őszi szünet előrehozatala, mégpedig azonnali hatállyal

Kínos leírni azt, ami nyilvánvaló, hogy az egyetem fenntartásával megbízott vezető nem kötelességet teljesít, hanem kötelességet szeg, amikor önmaga által is elismerten szánalmas, átlátszó ürüggyel próbálja az épületet megtisztítani a hallgatóktól és tanáraiktól. Október 16-án, pénteken a kancellár és a rektorhelyettes a fertőtlenítés és karbantartás fedősztorijával megpróbálták néhány órás határidővel minden egyetemi polgárt eltávolítani a campusról. Erre az egyetemfogalók persze nemet mondtak.

Ha az értelmetlennek látszó intézkedésben célzatosságot keresünk, legelőször a kancellárhoz kell fordulnunk. „Azért is fontos ez a pár nap..., hogy mindenki egy kicsit lenyugodjon, a hallgatók, a dolgozók, a tanárok és a vezetőség is” – mondta Szarka Gábor. Elismerte, hogy rendelkezésével nem bontotta ki egészen az igazságot. Szóval hazudott. „Az őszi szünet előrehozásával az volt az elsődleges cél, hogy a szabadság előbb kezdődjön.”

Vagyis nem a karbantartás, nem a Covid, de nem is a bogarak kiirtása volt a valós ok. A kancellár az Origónak nyilatkozva katonaszakmai fejtegetésekbe bonyolódott: „Ismerem

azt, hogy egy ilyen épület előőrös őrzése milyen komoly feladat, ehhez szervezettség kell.” Azaz mire a meglepett diákok visszatérnek a szünetről, akár a kancellár által szakmailag biztosított, megfelelő előerővel megerősített rendfenntartó portaszolgálat is megszervezhető lett volna. De az is megeshetett volna, hogy az őszi vakáció végén a megkezdett műszaki karbantartás következtében már a kivésett villanyvezetékek, leszerelt WC-kagylók és vízcsapok várták volna az egyetem meglepett polgárait.

Orbánék, szokásuk szerint sem a törvényekkel, sem az erkölcsi jogokkal nem bajlódva le akarták végre zárni ezt az egyre kényelmetlenebb „szabadságuccot”. Balgán azt hitték, hogy az október 23-i tüntetés értelmét az egyetem kiürítésével elveszik. Éppen kettőt tévedtek. Tekintélyes, a diákoknak a kitarthatáshoz további erőt adó, elszánt tömeg szállta meg a kiürítés kitűzött óráján a Vas utcát⁴. Október 23-án pedig a szabadságért hatalmas, a hatvannégy évvel ezelőtti tüntetésre is szépen emlékező sokaság sétált végig Budapest belvárosán.

⁴ Ezt követően a kancellár, aki – ismételjünk – nem illetékes a diákság és az oktatók ügyében, újabb körülíratlan, homályos fenyegetőzéssel állt elő. „Aki az őszi szünet alatt külön kancellári engedély nélkül az SZFE létesítményeiben tartózkodik, azt saját felelősségére teszi, vállalva annak minden következményét.”